



Univerzita Hradec Králové  
Pedagogická fakulta

# Studijní opora k předmětu kombinované formy studia

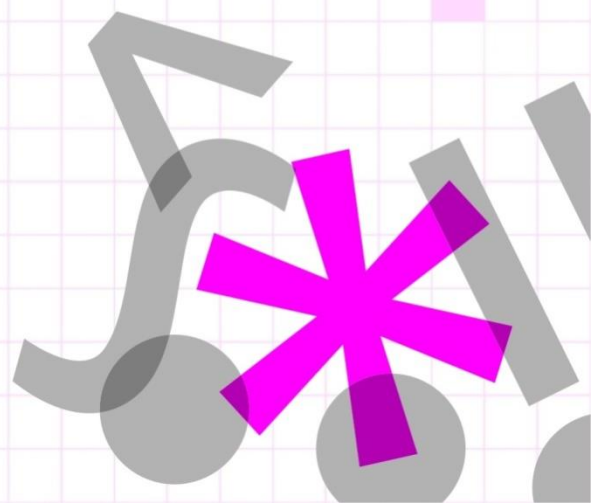
*předmět*

**PSYCHOLOGIE OBECNÁ A OSOBNOSTI**

*obor*

**Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci  
v etopedických zařízeních**

Univerzita Hradec Králové  
Pedagogická fakulta



## Vysvětlivky k používaným symbolům



### ÚVOD KE STUDIU PŘEDMĚTU NEBO KONKRÉTNÍHO TÉMATU



### KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

*prověřují, do jaké míry student text a problematiku pochopil, zapamatoval si podstatné a důležité informace*



### SHRNUTÍ

*shrnutí tématu*



### POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

*vyzdvihuje důležité či nové termíny, nebo hlavní body, které by student při studiu tématu neměl opomenout*



### LITERATURA

*použitá ve studijním materiálu, pro doplnění a rozšíření poznatků*



### POŽADAVKY NA UKONČENÍ KURZU

*student se zde dozví, jakým způsobem bude kurz ukončen (test, seminární práce, projekt, ústní zkouška apod.)*



## ÚVOD DO STUDIA PŘEDMĚTU (ANOTACE)

Psychologie jako věda vznikla na konci 19. století. Od té doby se formuje celá řada psychologických směrů, které přinesly cenné poznatky týkající se lidského prožívání a chování. Psychologie osobnosti se vydělila jako samostatná disciplína ve 30. letech 20. století. Je spojena především s pracemi G.W. Allporta, H. Murrayho a R.B. Cattella. Pojem osobnost je velmi obsáhlý, existuje řada definic. Hlavním tématem jsou rysy osobnosti a motivace. K základním tématům psychologie osobnosti dneška patří biologická báze osobnosti (temperament), rysy, motivy, kognice (+ já) a utváření a vývoj osobnosti. Dále pak inteligence, vývoj já, sebepojetí, znaky zralé osobnosti.

## CÍLE PŘEDMĚTU:

Cílem předmětu je podrobně a systematicky seznámit studenta s problematikou lidské psychiky, jednotlivých psychických jevů, s osobností, jejími základy, vývojem, socializací. Dále pak se strukturou já a vývojem rysů a vlastností, psychologickou podstatou sebepojetí, autonomie, motivace, inteligence. Výstupem je pak i detailní znalost znaků zralé osobnosti a celoživotního sebepojetí.

## OSNOVA PŘEDMĚTU:

1. Předmět psychologie osobnosti
2. Dědičnost, kultura a osobnost
3. Struktura osobnosti, typy a typologie
4. Dispozice a schopnosti, výkonová stránka poznání
5. Temperament
6. Inteligence
7. Já a osobnost
8. Motivace, potřeby
9. Směry vědecké psychologie
10. Vnímání
11. Paměť
12. Myšlení
13. Emoce



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

### **ZÁKLADNÍ LITERATURA**

ATKINSONOVÁ, R. L. *Psychologie*. Praha : Victoria Publishing, 1995.

BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 1.vyd. Praha: SPN 1983.

- BLATNÝ, M. a kol. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing 2010. I. vyd. ISBN 978-80-247-3434-7. s. 304.
- ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace 1.* vyd. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0. 378 str.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000.
- HELUS, Z. *Psychologické problémy socializace osobnosti*. Praha : SPN 1973.
- HELUS, Z. *Pojetí žáka a perspektivy osobnosti*. Praha: SPN 1982.
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. 1. vyd. Praha: Portál 2004. 232 s. ISBN 80-71798-888-0.
- JUKLOVÁ, K. *Základy obecné psychologie*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007.
- MACEK, P. *Adolescence*. 2.vyd. Praha: Portál 2003. ISBN 80-7178-747-7. 144 s.
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia 1995. ISBN 80-200-0525-0. 336 s.
- NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha : Academia, 1998.
- PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha : Academia, 2003.
- SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti*. Člověk v zrcadle vědomí a jednání. Brno: Barrister&Principal 2002. 517 s. ISBN 80-85947-80-3.

#### DOPORUČENÁ LITERATURA

- BLÁHA, K., ŠEBEK, M. *Já-tvůj učitel, ty-můj žák*. 1. vyd. Praha: SPN 1988, 140 s. ISBN neuvedeno.
- DRAPELA, V. *Přehled teorií osobnosti*. Praha : Portál, 1997.
- HRABAL, V. *Pedagogickopsychologická diagnostika žáka*. 1.vyd. Praha: SPN 1989. 199 stran. ISBN 80-04-22149-1.
- CHARVÁT, J. *Život, adaptace a stres*. 1. vyd. Praha : Státní zdravotnické nakladatelství, s. 136.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 180. ISBN 80-86225-47-
- LAŠEK, J. *Poznámky k psychologii osobnosti*. Nepublikovaný rukopis.
- LEMAN, K. *Sourozenecké konstelace*. 1. vydání. Praha: Portál 1997. ISBN 80-7178-152-5. s. 224.
- PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. Praha : SPN, 1966.



## POŽADAVKY NA UKONČENÍ KURZU

Předmět bude ukončen zápočtovým testem.



## ÚVOD A CÍL TĚMATU

V období vzniku psychologie se autoři soustřeďují i na výzkum rozdílů mezi lidmi. Sledují se jednotlivé individuální diference, pozornost se zaměřuje především na inteligenci. V průběhu času se psychologie osobnosti přestala omezovat jen na zkoumání individuálních rozdílů, ale i další fakta: znakem osobnosti není jen její odlišnosti od druhých osobností, ale i její podobnost s druhými.



## POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- rozbor determinantů, které působí na formování osobnosti a projevu (biologický základ, sociální prostředí, učení)
- výzkum struktury osobnosti, jenž se týká trvalejších rysů osobnosti v jejich vzájemném vztahu (vlastnosti, dispozice, schopnosti, typy, temperament, já, charakter)
- dynamiku osobnosti jako vzájemné působení různých druhů motivačních sil
- projev osobnosti, vztahující se na výraz osobnosti, poznávání osobnosti druhými a na osobnost ve vztahu k druhým
- adaptabilitu osobnosti
- vývoj osobnosti z hlediska ontogeneze

**Klíčová slova:** individualita, osoba, persona, charakter, metoda nomotetická, metoda idiografická.



## SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Psychologie osobnosti se v širokém smyslu zabývá duševním životem člověka, jeho procesy a stavy, vlastnostmi a jejich systémy. Individualita člověka je výraznou charakteristikou člověka: každá osoba se liší v tisících detailech od hypotetického průměrného člověka.

Psychologie osobnosti však zkoumá i obecné: jsou hledány principy, vysvětlující soubory rozdílů mezi osobami. Osobnost je universálním jevem, ale setkáváme se s ní pouze v individuálních formách. Osobnost lze studovat pouze v individuálních projevech, ale nelze studovat jednotlivé dimenze osobnosti bez ohledu na zařazenost v celku (na určité osobnosti). Projevy každé individuální osobnosti podléhají zákonitostem.



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

BLATNÝ, M. a kol. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing 2010. I. vyd. ISBN 978-80-247-3434-7. s. 304.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia 1995. ISBN 80-200-0525-0. 336 s.

SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti. Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister&Principal 2002. 517 s. ISBN 80-85947-80-3.

LAŠEK, J. *Poznámky k psychologii osobnosti*. Nepublikovaný rukopis.



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Vyhledejte definice osobnosti a najděte shody a rozdíly
2. Pokuste se najít druhý význam slova persona

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---



## ÚVOD A CÍL TÉMATU

### Determinanty osobnosti

Osobnost nemůže být izolována, je zasazena do prostředí; osobnost je determinována jak biologickými podklady v organismu, tak sociálním prostředím, kulturou a učením.

Biologické hledisko: závislost osobnosti na biologických činitelích.

*Duševno* může existovat jen v závislosti na tělesných pochodech. *Osobnost* však nemůže existovat pouze na biologických činitelích - pouze na počátku života. Biologické faktory mají vzhledem k osobnosti limitující význam: jednotlivý biologický činitel nemůže vysvětlit komplikovaný psychický soubor. Biologické struktury vymezují, jsou zděděny, ale osobnostní rysy ne. Lidská osobnost nemůže být vyložena na bázi některé organické podmínky, ať už je to nervový systém, endokrinní nebo fyziologické potřeby.

Kultura je konfigurace naučeného chování a výsledků chování, jehož části jsou sdíleny a předávány členy určité sociální skupiny. Kultura je dynamickým procesem, projevuje se jako institucionalizovaný způsob života. Kulturní model má objektivní existenci a ačkoliv se mění, je do jistého stupně stabilní. Kulturní modely se přenášejí z generace na generaci fyzicky i psychicky.

Kultura působí tak, že typy sociálních institucí, jako je rodina, škola, církev atp. vytvářejí ideologii, definice rolí a socializační procedury, a to vede individuum k ideám, rolím, hodnotám, motivaci.



## POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Dědičnost a prostředí jsou vzájemně spjaty - jsou to aspekty lidského růstu a vývoje. V současnosti se tento dřívější dualismus již neobjevuje. Předpokládá se, že dědičnost dává potenciály pro růst - předpokládá se, že je více vrozeno učení a myšlení (inteligence z 80% dědičná), motivace, děláním automatických odpovědí. Za zděděné se považují i konstituční tendence: psychické, konstituce, temperament, motorika a způsob růstu.

Působnost dědičnosti a prostředí lze na hotovém osobnostním rysu jen těžko zjistit.

**Modální osobnost** (základní, případně etnická) - je taková konfigurace osobnosti, kterou sdílí většina členů určité sociální skupiny jako souhrn společné zkušenosti, zejména v raných údobích života. Časné zkušenosti dětí dané skupiny jsou obdobné - takže v dané kultuře se produkují podobné osobnosti nebo osobnosti s podobnými rysy. Mohl by se tak projevit nejen národní charakter, ale i vliv sociálních tříd a jiných



sociálních struktur.

**Klíčová slova:** genotyp, genotyp, dědičnost, konstituční tendence, zrání, učení, modální osobnost, materiální kultura, nemateriální kultura



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 1.vyd. Praha: SPN 1983.

BLATNÝ, M. a kol. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing 2010. I. vyd. ISBN 978-80-247-3434-7. s. 304.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia 1995. ISBN 80-200-0525-0. 336 s.

SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti. Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister&Principal 2002. 517 s. ISBN 80-85947-80-3.

LAŠEK, J. *Poznámky k psychologii osobnosti*. Nepublikovaný rukopis.



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Pokuste se najít „dědičné“ rysy u sebe a svých rodičů, sourozenců
2. Jaké základní rysy má modální osobnost v naší kultuře
3. Znáte rysy modální osobnosti v jiných kulturách?

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---



### ÚVOD A CÍL TÉMATU

Několik pojetí vlastností:

- vlastnost jako stálý způsob chování
- vlastnost jako generalizovaná reakce (behavioristé) – generalizace – záleží, zda okolí jedinci jeho reakci na podnět potvrdí - reakce na specifickou situaci se pak generalizuje na podobné a pak na méně podobné situace.
- vlastnost jako konzistentní aspekt osobnosti - z chování lze usuzovat na vlastnosti.

Obecné vlastnosti existují u každého člověka, kromě toho má řadu oblastí diferencních a nejvíce specifických. Kriteřiem toho, zda osoba má určitou vlastnost je

- **frekvence**, s níž se určité chování (o vlastnosti vypovídající) objevuje a
- **intenzita**, s jakou se objevuje

Obecné vlastnosti jsou takové, které jsou společné lidem v určité kultuře. Jsou to také aspekty osobnosti, vzhledem k nimž může být úspěšně srovnávána většina lidí v dané kultuře (viz. modální osobnost).

Všechny typologie vycházejí z předpokladu, že psychické fungování je ovlivněno tou či onou vlastností nebo jejich komplexem. Typy vznikající z rozporu - pojetí člověka jako individuality potřeba organizovat naše vědomosti o jedinci do relativně stabilních kategorií. To, že se typologie uchovaly dodnes vychází z využití znalostí typologie při pokusu poznat rychle druhého a z potřeby pokusit se predikovat jeho budoucí chování.



## POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

**typ:** jestliže příslušná vlastnost vystupuje z celku osobnosti tak zřetelně, že určuje celý psychický obraz jedince.

**typ:** není totéž co skupina lidí, kteří jsou si podobní, ale jen myšlenkovým reprezentantem podobných lidí, kteří se vyznačují převahou určité vlastnosti nebo určitých vlastností.

**Typ má jádro, ale nemá pevné hranice**, tím se liší od pojmu logic. **třída** třída se dá přesně definovat a její členové musí všichni mít tyto znaky (jinak člen členem není). Typické znaky mohou a nemusí mít všichni příslušníci určité třídy:

Typy vznikající z rozporu - pojetí člověka jako individuality potřeba organizovat naše vědomosti o jedinci do relativně stabilních kategorií.

**Klíčová slova:** vlastnost, rys, dědičnost, učení, vlastnost, extrovert, introvert, stabilita, neuroticismus, orální, anální, falické stadium, somatotypy



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 1.vyd. Praha: SPN 1983.

BLATNÝ, M. a kol. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing 2010. I. vyd. ISBN 978-80-247-3434-7. s. 304.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia 1995. ISBN 80-200-0525-0. 336 s.

SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti. Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister&Principal 2002. 517 s. ISBN 80-85947-80-3.

LAŠEK, J. *Poznámky k psychologii osobnosti*. Nepsaný rukopis.



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Mohou se v důsledku zrání :z gruntu“ měnit vlastnosti člověka?
2. Které vlastnosti na sobě máte rádi a které ne?
3. Které byste si přáli mít a nemáte?
4. Jsou typologie v dnešní době již překonány a nepoužívají se?
5. Jaký jste somatotyp?

*Prostor pro odpovědi:*

## Téma č. 4:

# DISPOZICE A SCHOPNOSTI, VÝKONOVÁ STRÁNKA POZNÁNÍ



## ÚVOD A CÍL TÉMATU

Schopnosti se blíží svým rozložením normální křivce, většina lidí patří k obecnému typu s největším nakupením kolem průměru. U každého jedince je vysoká variabilita schopností, ale není prokázáno, že vysoká schopnost v jedné oblasti je nutně kompenzována nižšími schopnostmi v oblastech jiných.

U každého člověka je možno hovořit o obecné úrovni všech jeho schopností. Studium schopností, především speciálních, se psychologie zabývá detailně již řadu let. Byla vypracována řada testů, které měří úroveň schopností ve speciálních oblastech.

Lidé se mezi sebou liší nejen obsahem zobrazení nějaké části skutečnosti, ale i **úrovní úspěšnosti**, na níž zvládnou určité nároky (jak přesně dokážou úkol zvládnout, jak rychle a v jaké míře a jaký nejvyšší výkon dokáží podat).



## POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Dispozice – generalizované determinované tendence, které jsou jedinečné. Jsou vzájemně závislé - jednání osoby je podloženo řadou dispozic.

- jsou **konzistentní** - osoba zůstává v určitých situacích sama sebou

- jsou **genotypické** (fenotyp už není projevem pravé dispozice)

Vrozené dispozice existují, ale k jejich projevu je třeba okolí. Schopnost: možnost učit se snadno a dosáhnout určité úrovně vědomostí a dovedností v určité specifické oblasti.

Nejvyšší dosažená úroveň výkonu závisí na **vnějších** podmínkách:

- na povaze úlohy samé
- na okolnostech řešení

dále pak na **vnitřních** podmínkách

- na celkovém duševním stavu (např. na stupni bdělosti, únavy apod.)
- na přítomné motivaci k podání nejlepšího výkonu
- na výkonnosti poznávacích funkcí, které úloha vyžaduje

Opakovaným sledováním výkonů v různých oblastech se zjistilo, že úroveň výkonů jedince je poměrně velmi stálá v čase - tyto schopnosti nazýváme schopnostmi duševními v širším slova smyslu.

Schopnosti (**osobní strop výkonnosti jedince**)

- 1) právě dosažitelná úroveň výkonu - tj. co jedinec v současnosti již dokáže (ability)
- 2) úroveň výkonu, kterého jedinec může dosáhnout, pokud má příznivé podmínky pro učení v tomto směru (aptitude)

V prvním případě hovoříme o dovednostech (výkon spjatý s určitou činností). V druhém případě o schopnostech v užším slova smyslu - jejich rozvoj je dán rozvojem úrovní dovedností.



**Klíčová slova:** vlastnost, rys, genotyp, genotyp, dispozice, schopnost, dovednost, osobnostní strop



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 1.vyd. Praha: SPN 1983.

BLATNÝ, M. a kol. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing 2010. I. vyd. ISBN 978-80-247-3434-7. s. 304.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia 1995. ISBN 80-200-0525-0. 336 s.

SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti. Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister&Principal 2002. 517 s. ISBN 80-85947-80-3.



### KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Platí, že zvýšená dovednost v jedné oblasti je nutně kompenzována nižší úrovní v jiné?
2. Které dovednosti na sobě obdivujete?
3. Které byste si přáli mít a nemáte?
4. Jaký máte osobnostní strop ve znalosti cizího jazyka?
5. Máte dovednost, ve které jste vynikající?
6. Máte potřebu se trvale zdokonalovat?

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

**Téma č. 5:**

**TEMPERAMENT**



### ÚVOD A CÍL TĚMATU

Temperament je obecná dispozice duševní dynamiky, především citové nebo vůbec dispozice citové. Dynamika se však dotýká nejen citů, ale také činností. Temperament je silně ovlivněn dědičností, ale není zcela nezměnitelný. Předmětem temperamentu není vlastně dynamika psychických procesů jako takových, ale dynamika, tonus a chování člověka, projevuje se v rázu aktivity, práce schopnosti, komunikativnosti, sociální-

ho kontaktu, pohyblivosti a přizpůsobování.

Obecně se uznává, že vlastnosti temperamentu jsou závislé na fyziologickém podkladu.



## POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Dimenze temperamentu:

4 základní aspekty temperamentu (Remplein)

- ♦ **nálady** jako barvy osobního prožívání - jsou delší dobu prožívané, citové stavy, které po dobu svého trvání tvoří pozadí celkového psychického života a tak určují jeho zbarvení.

Hlavní formy: **radostná a neradostná nálada**

**Radostná:** podkladem je

A) optimistická radost ze života – činorodost, spokojenost a otevřenost

B) veselost (vzrušivost, povrchnost)

**Neradostná:** - těžkomyslnost (pasivita, nerozhodnost, uzavřenost, pesimismus)

A) podrážděnost, nervozita, neklid, závislost, nespokojenost,

B) cynismus, resonérství

- ♦ **formální vlastnosti osobního prožívání** - velká a malá vzrušivost
- ♦ **síla, hloubka, trvání a průběh prožívání** - síla je dána živostí citů (impulsivností, barevností, malou ovladatelností)

**Klíčová slova:** temperamentum, nálada, prožívání, chování



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 1.vyd. Praha: SPN 1983.

BLATNÝ, M. a kol. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing 2010. I. vyd. ISBN 978-80-247-3434-7. s. 304.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia 1995. ISBN 80-200-0525-0. 336 s.

SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti. Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister&Principal 2002. 517 s. ISBN 80-85947-80-3.

LAŠEK, J. *Poznámky k psychologii osobnosti*. Nepublikovaný rukopis.



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Mohou se v důsledku traumatu měnit temperamentové vlastnosti člověka?
2. Do kterého klasického řeckého typu temperamentu byste se zařadili?
3. Přáli byste patřit do jiné skupiny temperamentu?

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

Téma č. 6:

## INTELIGENCE



### ÚVOD A CÍL TĚMATU

Výraz inteligence je Ciceronovým překladem Platonova a Aristotelova pojmu - rozumové poznání jako samostatná a řídicí složka duše. Již z doby starověku je doložen předpoklad jakéhosi společného činitele v různých poznávacích výkonech. Rozumové výkony obvykle vykazují mezi sebou kladné korelace různých druhů činnosti. Mají tedy něco společného.

Pojem inteligence je různě používán a definován:

- považuje se za obecnou rozumovou schopnost
- jindy za schopnost učit se a zacházet se složitým a abstraktním materiálem

Inteligence je silně ovlivněná dědičností - obvykle se udává poměrem 80 : 20 ve prospěch dědičnosti

### POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

**G faktor** (general – obecný), na kterém závisí každá úroveň duševního výkonu. Zbývají-



cí rozdíly v možnostech výkonu jsou dány různým uplatněním tzv. **S faktoru** (speciál) – v nichž může jedinec v různých situacích reagovat různě kvalitně.

Spearman označil **G faktor** za obecnou mentální energii, **S faktor** pak za možnost uplatnění G faktoru ve speciálních dovednostech.

R. B. Cattell: zavedl pojmy **fluidní** a **krystalická inteligence**.

. **Schopnost učit se obsahuje:**

- dovednost využít dříve získaných informací a zařadit nové informace do dřívějších struktur
- vnímavost k poskytované pomoci
- schopnost poučit se z chyby

**Klíčová slova:** dědičnost, IQ, mentální věk, normy, schopnost se učit



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 1.vyd. Praha: SPN 1983.

BLATNÝ, M. a kol. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing 2010. I. vyd. ISBN 978-80-247-3434-7. s. 304.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia 1995. ISBN 80-200-0525-0. 336 s.

SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti. Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister&Principal 2002. 517 s. ISBN 80-85947-80-3.

LAŠEK, J. *Poznámky k psychologii osobnosti*. Nepublikovaný rukopis.

PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. 2. vyd. Praha: SPN, 1970. 150 str.



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Existují rozdíly v s-faktorech mezi chlapci a dívkami?
2. Je mentální kapacita závislá na etnickém původu?
3. Je mentální retardace pouhým „zpožděním v čase“ a dá se vylepšit?

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

## Téma č. 7:

# JÁ A OSOBNOST

### ÚVOD A CÍL TÉMATU

**Allport/** - chápe "já" jako něco, čeho jsme si bezprostředně vědomi, privátní oblast našeho života, důležitou bázi vědomí naší osobnost. Já je jediným kritériem naší existence a identity, protože všechny procesy jsou relevantní (vztahují se k "já") od 2,5 roku.

### POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Každý jedinec má tisíce sebereceptů – jejich organizace se nazývá percipované "já". Já je jedinečnou organizací způsobů, jak se individuum na sebe dívá, prakticky však bereme v úvahu pouze ty pohledy, které jsou pro nás životně důležité. (jméno, identita ...)

V pojmu **já** je nutně obsažena interakce s druhými, není vrozeno, je získáno v asociaci s druhými - naše sebestoje jsou produkovány postoji ostatních k nám. Hovoříme někdy o **fyzickém já** (je dáno) a **sociálním já** (je získáno ve styku s druhými).

Jedním ze základních problémů je **vztah já a tělo**. Fyzické individuální já lze chápat jako materiální část já, je jak objektem pro percepci, tak i nástrojem percepce (smysly, jejich fyziologický základ).

Ericksonovo pojetí vývojových stadií:

- já ve věku: **batolecím** -jsem to, co mohu svobodně dělat
- já ve věku **předškolním** - jsem to, co učiním
- já ve věku **školním** - jsem to, co dovedu (viz kauzální atribuce)
- já ve věku **dospívání** - jsem to čemu věřím
- já ve věku **mladé dospělosti** - jsem to, co miluji
- já ve věku **středním věku** - jsem to, co poskytuji
- já ve věku **zralosti** - jsem to, co po mě zůstane

**Klíčová slova:** atribuce, sebeobraz, sebeúcta, sebezpojetí, sebehodnocení, Pygmalion efekt, Golem efekt, sebezpotvrzující předpověď



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

- BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 1.vyd. Praha: SPN 1983.
- BLATNÝ, M. a kol. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing 2010. I. vyd. ISBN 978-80-247-3434-7. s. 304.
- DAŘILEK, P. *Atribuční tendence a jejich interpretace*. *Československá psychologie*, 34, 1990, s. 153-158,
- MIKŠÍK, O. Sebezpojetí manifestované uchazeči o studium psychologie v procesu přijímacího řízení. *Československá psychologie*, 46, 2002, č. 2, s. 109-119.
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia 1995. ISBN 80-200-0525-0. 336 s.
- SMĚKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti. Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister&Principal 2002. 517 s. ISBN 80-85947-80-3.
- LAŠEK, J. *Poznámky k psychologii osobnosti*. Nepublikovaný rukopis.
- ŘÍČAN, P. *Pojmy Já v psychologii osobnosti*. *Československá psychologie* . XVI. 1970, č. 3, s. 209-229.
- VÁGNEROVÁ, M. *Sebehodnocení a hodnocení školního výkonu dětí středního školního věku*. *Psychológia a patopsychológia dĕaĕaĕaĕa*, 30, 1995, č. 1, s. 5-9.



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Existuje nějaký vztah mezi sebehodnocením a aspirační úrovní?
2. Existuje vztah mezi temperamentem a projevy „já?“

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

## Téma č. 8:

# MOTIVACE, POTŘEBY

### ÚVOD A CÍL TĚMATU

**Motivace** je označení všech podmínek, které determinují lidskou aktivitu. Je to proces vyvolávání a udržování aktivity a současně regulování způsobu aktivity.

Pojem motivace zahrnuje všechny pochody a stavy, které se označují jako potřeby, snažení, žádosti, tenze, cíle: zahrnuje všechny vědomé a nevědomé pochody, které mohou přispět k vysvětlení či pochopení chování.

Potřeby vyjadřují požadavky člověka - kolik a čeho nezbytně potřebuje, aby mohl existovat. Většinou se předpokládá, že potřeba je **tenze** či **síla**, přičemž její zdroje se udávají různě.

Potřeba spočívá v tom, že jedinec nemůže normálně fungovat bez určitých objektů a že musí udržovat vnitřní rovnováhu.

### POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

**Motiv** : činitel, který vzbuzuje (energizuje) chování a zároveň je řídí. Je to každé specifické snažení vedoucí k určitému cíli bez ohledu na to, jak bylo vyvoláno.

Motivy: vrozené, získané, vědomé, nevědomé, spojující se vždy do širších komplexů a jejich působení na člověka je závislé na jeho osobnosti a situaci.

Různí lidé se v různých situacích chovají různě - všechny motivy je třeba chápat vzhledem k osobnosti, která je má.

Pro každou osobu je charakteristický určitý, relativně stálý soubor klíčových motivů a cílů, který nám umožňuje předvídat jejich chování a který je základem životního stylu. Typické pro lidskou motivaci je tíhnutí k cílům, jichž si **můžeme** být vědomi. Cílem může být: objekt, zkušenost, aktivita, stav či situace. Cíle a prostředky jejich dosahování se liší podle struktury. Učíme se uspokojovat své motivy určitými specifickými způsoby, výběr cíle závisí na minulé zkušenosti. Ne všechny motivy jsou vědomé!

Cílem působení potřeby je aktivace organismu, vedoucí k jejímu uspokojení. Potřeby mají **objektivně subjektivní** charakter

- **objektivním** základem je stav organismu a jeho závislost na vnějších podmínkách
- **subjektivní** je různá forma prožívání (mohu každý vnitřní stav prožívat různě)

Potřeba je předmětně zaměřena - vyžaduje ke svému uspokojení vnější podmínky.

Potřeba je motivačním dynamickým činitelem, živý organismus reaguje na podněty proto, že má určité potřeby.

### **Hierarchie potřeb podle A. Maslowa (1940)**

Potřeby dělí na dvě skupiny:

#### **I. potřeby nedostatkové** - zajišťují biologické přežití a psychologickou rovnováhu

- 1) potřeby fyziologické: teplo, kyslík, voda, strava, - vše, co organismus nezbytně potřebuje k životu (potřeby přežití)
- 2) potřeby bezpečí: hledání jistoty, uhýbání neznámému
- 3) potřeby přináležení a lásky: patřit někam a někomu, milovat a být milován (být emočním objektem i subjektem)
- 4) potřeby úcty a sebeúcty: být druhými vážen, ceněn, ctěn, být sám sebou kladně hodnocen
- 5) potřeby sebe-uskutečnění: naplnit své možnosti růstu, stát se tím, čím se mohu stát

**II. potřeby růstové:** jejich uspokojování vede k dosažení a především k přesažení současného stavu člověka, k rozvoji nadosobních cílů.

- 6) potřeby poznávání a porozumění: získávat poznatky, obohacovat se (pracovat na sobě)
- 7) potřeby estetických prožitků: objevovat řád, symetrii, krásu

Základní pravidlo dle Maslowa: nelze dostatečně uspokojit potřeby vyšší, nejsou-li uspokojeny potřeby nižší.

**Klíčová slova:** motiv, instinkty, motivační kontinuum, flow, homeostáza, tenze, hierarchie



### **DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE**

BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 1.vyd. Praha: SPN 1983.

BLATNÝ, M. a kol. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing 2010. I. vyd. ISBN 978-80-247-3434-7. s. 304.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia 1995. ISBN 80-200-0525-0. 336 s.

SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti. Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister&Principal 2002. 517 s. ISBN 80-85947-80-3.

LAŠEK, J. *Poznámky k psychologii osobnosti*. Nepublikovaný rukopis.



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Může účinkovat motivace vidinou neúspěchu?
2. Může mít odměna a trest motivační účinek?
3. Aplikujte potřeby nedostatkové a jejich vzájemný vztah na svoji současnou situaci studenta
4. Existuje vztah mezi potřebami a hodnotovým systémem jedince?

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

**Téma č. 9:**

## **ZÁKLADNÍ SMĚRY VĚDECKÉ PSYCHOLOGIE**

### ÚVOD A CÍL TÉMATU

Psychologický směr je vytvořen názory na určité věci, sdružuje kolem sebe přívržence určitého výkladu jevů. Jednotlivé směry spolu vzájemně polemizují, liší se pojetím duševního života, metodami, způsobem poznávání apod.

V současnosti je častý eklektismus.

### POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

#### **Behaviorismus**

Aby byla psychologie vědou, musí studovat viditelné jevy, tedy chování člověka. Chování člověka rozložil behaviorismus do reakcí, které lze studovat. Základní schéma: S – R. Navázal na pokusy na zvířatech prováděné Bechtěrevem, Pavlovem, Thorndikem a dalšími, které ukazovaly na princip reflexů popř. učení. Studování vnitřních psychických procesů odmítli, neboť jsou subjektivní a nelze je experimentálně ověřit. Později E. C. Tolman model S-R doplnil o O (organismus jako komplex proměnných, které spoluurčují vliv stimulace na reakci). Přínosem byl rozvoj experimentální

metody výzkumu.

### **Psychoanalýza**

*Sigmund Freud*: Lidské chování je určováno nevědomými motivy, jejichž původcem jsou vytěsněné konflikty a traumata. Jednou z cest do nevědomí jsou sny a jejich výklad.

Struktura osobnosti:

1. id – pudové tendence, zvláště sexuálního charakteru, řídí se principem slasti
2. ego – nabyté zkušenosti, vědomé, udržuje rovnováhu mezi id a superego (mezi pudy a morálkou), řídí se principem reality
3. superego – osobní morálka, která vznikla zvnitřněním hodnot, společenských norem. Je tedy výsledkem výchovy, příkazů, zákazů. Řídí se principem dokonalosti.

*C. G. Jung* – navázal na psychoanalýzu. Nevědomí rozšířil o zkušenost lidských i zvířecích předků - „kolektivní nevědomí“. Je tvořeno především archetypy, což jsou univerzální symboly, zkušenosti s klíčovými životními jevy a událostmi, jako je mateřství, ženství, mužství, božství apod. Porozumění těmto symbolům je podmínkou pro poznání svého autentického já a dosažení vnitřní jednoty.

*Alfred Adler* – hlavní dilema v životě člověka tvoří touha po moci a společenský cit. Člověk je ve své podstatě dobrý, ale v dětství u něj vzniká komplex méněcennosti, který se snaží překonat.

### **Humanistická psychologie**

Intenzivně se zabývá lidskou existencí, orientuje se na člověka jako na jedince, který nepodléhá pouze pudům, ale je schopný řídit svůj život. Klíčovým pojmem je seberealizace (uskutečnění možností člověka a jeho tvořivé podstaty).

Základní principy humanistické psychologie:

- \* člověk je spíše osobou než organismem složeným z určitých částí
- \* čl. žije v lidském prostředí, proto má být vždy zkoumán v sociálním kontextu
- \* centrem zkušenosti je víceúrovňové vědomí, jehož složkou je i nevědomí!
- \* čl. má možnost volby, proto ovlivňuje svoje zkušenosti a mění sebe sama. Cílem je seberealizace. Nejdříve si ale musíme uvědomit, co umíme, co můžeme, jaké máme hodnoty...
- \* jednání člověka má vždy nějaký záměr (není tedy podmíněno z minulosti), chování člověka má vždy nějaký smysl

Autoři: *A. Maslow, C. Rogers*

### **Transpersonální psychologie**

Předmětem zkoumání je transcendentální dimenze lidské osobnosti, tedy nejen vědomí jako bdělý racionální stav, ale i tzv. nadvědomí (rozšířené vědomí). Jeho obsahy můžeme poznat pouze při stavech změněného stavu vědomí (např. pomocí LSD, holotropního dýchání apod.) Člověk si pak dokáže vybavit zkušenosti z prenatálního období, zkušenosti prapředků, může se identifikovat se zvířaty, rostlinami, planetami apod., tzn. že jsou překonány hranice prostoru a času.

Představitel: *Stanislav Grof*

### **Kognitivní psychologie**

Hlavním tématem jsou poznávací procesy, základními pojmy „informace“ a „proces“. Zabývá se především vnímáním, imaginací, pamětí, představami, myšlením.

Funkcí těchto procesů je vytváření si obrazu okolního prostředí.

Ústřední termín jsou tzv. mentální reprezentace. Jedná se o výsledek kódování informací, který je uložen v paměti nebo který je součástí proudu uvědomovaných informací. Uchovávané informace jsou určující pro naše chování.

**Klíčová slova:** psychologický směr, behaviorismus, psychoanalýza, humanistická psychologie, transpersonální psychologie, kognitivní psychologie



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

ATKINSONOVÁ, R. L. *Psychologie*. Praha : Victoria Publishing, 1955.

DRAPELA, V. *Přehled teorií osobnosti*. Praha : Portál, 1997.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000.

JUKLOVÁ, K. *Základy obecné psychologie*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007.

NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha : Academia, 1998.

PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha : Academia, 2003



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jaký je hlavní přínos behaviorismu pro psychologii?
2. Jak se v životě člověka projevuje superego?
3. Který psychologický směr kritizoval introspekci? Který ji naopak využíval?

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---



### ÚVOD A CÍL TĚMATU

Vnímání je proces, jehož funkcí je zachytit to, co v přítomnosti působí na naše smysly. Vnímání má význam pro orientaci v prostředí, na adaptaci na něj. Ovlivňuje tak i chování člověka. Příisun informací je zajišťován receptory, což jsou detektory změn energií.

### POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Zákony vnímání (gestaltismus):

1. Zákon figury a pozadí – pokud se podnět skládá ze dvou zřetelně odlišených oblastí, vnímáme část jako figuru a zbytek jako pozadí.
2. Zákon časové a prostorové blízkosti - tendence sdružovat některé objekty do seskupení podle toho, že jsou k sobě přiblížené.
3. Zákon podobnosti – tendence k sobě přiřazovat podobné objekty a vnímat je jako celky.
4. Zákon pregnantnosti – tendence přehlížet neúplnost tvaru a vnímat jej úplně, přestože takový ve skutečnosti není.
5. Zákon kontinuity - tendence organizovat podněty do souvislých linií.
6. Zákon společného osudu – tendence sdružovat podněty, které se současně mění či pohybují v určitém směru

Tvarové zákony ukazují, jak vnímání funguje, nevysvětlují ho však. Lze s jejich pomocí vysvětlit smyslové klamy.

Poruchy vnímání: iluze, halucinace

Typické znaky procesu vnímání:

- \* Individuálně specifická zaměřenost a selekce vnímané reality
- \* Individuální zpracování vnímaných informací
- \* Relativní stálost vnímání velikosti, tvaru, barvy
- \* Přítomnost prahů vnímání

Sociální vnímání – proces vytváření dojmů o druhých lidech na základě aktuálního působení na smysly. Člověk si na jeho základě utváří sociální úsudky. Mnohdy zatíženo zkresleními: chyba prvního dojmu, haló efekt, projekce, implicitní teorie osobnosti, stereotypy aj.

**Klíčová slova:** vnímání, receptor, energie, gestaltismus, zákony vnímání, sociální percepce



### DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

ATKINSONOVÁ, R. L. *Psychologie*. Praha : Victoria Publishing, 1955.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000.

JUKLOVÁ, K. *Základy obecné psychologie*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007.

NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha : Academia, 1998.

PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha : Academia, 2003.



### KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Uveďte příklad, kdy se uplatňuje zákon figury a pozadí, zákon pregnantnosti?
2. Proč je termín „sociální percepce“ závadný?
3. Který psychologický směr se nejvíce zabýval vnímáním?

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

**Téma č. 11:**

**PAMĚŤ**



### ÚVOD A CÍL TÉMATU

Člověk jako společenská bytost existuje, pokud si pamatuje kým je, kde bydlí, pokud poznává své přátele, rozpoznává význam objektů, které jsou důležité pro jeho život apod. Paměť je funkce, která umožňuje uchování zkušenosti, informací o okolí i o sobě samém.



## POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

### Fáze paměti

1. kódování – osvojení poznatků, vytvoření nervového spoje mezi neurony. Informace vstupuje do paměti. Tato fáze je závislá na pozornosti a na motivaci. Informace mohou být kódovány verbálně, obrazově či motoricky.
2. uchování – problematická fáze, při níž dochází ke kvalitativním i kvantitativním změnám, tzv. zapomínání. Vlivem nových zážitků a informací stopy v mozku slábnou a spoje vyhasínají. Pro zapamatování je podstatné uvádět nové informace do vztahů s informacemi předchozími.
3. vybavování – dekódování informace uložené v paměti.
  - \* znovupoznání, znovuvybavení.
  - \* vlastní reprodukce

Při znovupoznání podávají lidé daleko lepší výkony než při vlastní reprodukci.

### Typy paměti: A.

1. senzorická – uchovává informace z našich smyslů po dobu několika sekund. Potřebné informace jsou přesunuty do krátkodobé paměti, ostatní je zapomenuto.
2. krátkodobá paměť – podrží informace potřebné k našim psychickým aktivitám. Kapacita je 5 až 9 smysluplných informačních jednotek.
3. dlouhodobá paměť – kapacita není omezena, obsahuje informace zprostředkované smysly, ale i psychické obsahy (myšlenky, emoce, představy).

### B.

1. explicitní – obsahuje informace, které jsme si při ukládání uvědomovali, které lze verbálně popsat.
2. implicitní – obsahuje údaje, jejichž vstípení mohlo být nevědomé a jejichž obsah je těžko sdělitelný.

Zapomínání – ztráta schopnosti vybavení. Některé vysvětlující teorie: vytěsnění, interference. Prevencí je např. opakování, uvědomělé kódování, propojování do smysluplných celků.

**Klíčová slova:** kódování, uchování, vybavení, paměť z časového hlediska, zapomínání



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

- ATKINSONOVÁ, R. L. *Psychologie*. Praha : Victoria Publishing, 1955.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000.
- JUKLOVÁ, K. *Základy obecné psychologie*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007.
- NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha : Academia, 1998.
- PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha : Academia, 2003.



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Co je podmínkou pro přesunutí informace ze sensorické do krátkodobé (dlouhodobé) paměti?
2. Uveďte techniky efektivního opakování.
3. Zjistěte si podobu Ebbinghausovy křivky zapomínání.

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

**Téma č. 12:**

**MYŠLENÍ**



## ÚVOD A CÍL TÉMATU

Myšlení je nejsložitějším kognitivním procesem, který zobecňujícím a zprostředkovaným způsobem umožňuje odhalovat podstatu jevů, souvislostí, anticipovat a hodnotit je. Umožňuje řešení problémů, ovládnání jevů.

## POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Výsledkem myšlení jsou:

1. pojmy – souhrn obecných a podstatných vlastností předmětů a jevů,
2. soudy – výsledek srovnávání pojmů,

3. úsudky – vyjadřují vztah mezi soudy.

Systém myšlenkových operací – vede k objevování a využívání vztahů mezi objekty a jejich vlastnostmi:

1. analýza a syntéza – rozdělení celku na části a naopak
2. srovnávání a třídění
3. abstrakce a zobecňování – vydělování podstatných znaků a toho, co je pro vybrané objekty společné.
4. indukce a dedukce – postup od jednotlivého k obecnému a naopak

Ontogeneze myšlení:

1. senzomotorické – operace s vjemy a pohyby, pokus a omyl
2. obrazově-názorné – operace s vjemy a představami
3. pojmově-logické – operace s pojmy

(Více viz J. Piaget)

Myšlení jako řešení problému předpokládá pochopení vztahů mezi objekty. Typy myšlení podle přístupu k problému jsou: konvergentní myšlení (využívá nabyté zkušenosti, konvenční postupy, tradiční přístupy), divergentní myšlení (pružné, překračující konvenční pohled, tvořivé).

**Klíčová slova:** pojem, soud, úsudek, myšlenkové operace, myšlení jako řešení problému



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

- ATKINSONOVÁ, R. L. *Psychologie*. Praha : Victoria Publishing, 1955.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000.
- JUKLOVÁ, K. *Základy obecné psychologie*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007.
- NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha : Academia, 1998.
- PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. Praha : SPN, 1966.
- PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha : Academia, 2003.



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jak se nazývá typ myšlení, který je charakteristický pro tvořivé řešení problému?
2. Které myšlení je vývojově vyšší, názorné nebo pojmové? Zdůvodněte.
3. Které myšlenkové operace se často vyskytují při posuzování druhých lidí?

Uvedte příklad.

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

## Téma č. 13:

## EMOCE

### ÚVOD A CÍL TÉMATU

Emoce vyjadřují subjektivní vztah k předmětům a jevům, ale i k sobě samému. Provázejí veškeré lidské chování a činnost. Vyjadřují vyloženě subjektivní vztah člověka k tomu, co dělá, co poznává. Základní charakteristikou je příjemnost či nepříjemnost, přitahování či odpuzování objektů.

### POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

1. citové procesy - elementární emoce typu radost, smutek, hněv, rozhořčení apod. Mají krátký průběh a vyšší intenzitu. Vyvolávají nálady a mohou tvořit předpoklad k citovému vztahu.
2. citové stavy – nálady – dlouhodobé emocionální stavy, ovlivňují veškeré prožívání a chování. Na vzniku nálad se podílejí vnější podmínky, tělesný stav, biofyzikální vlivy (tlak, vlhkost, teplota vzduchu, ...), obsah psychických procesů, právě probíhající činnost.
3. citové vztahy – dlouhotrvající city, silně ovlivňují jednání a patří tak k charakteristickým vlastnostem jedince. Např. láska či nenávisť, vášně

Citová ambivalence = smíšenost, rozporuplnost. Prožívání jednoho citu může být spojeno s prožíváním citu protikladného. V jedné situaci lze prožívat city příjemné i nepří-

jemné, jako např. při intrapersonálním konfliktu

Nakažlivost citových prožitků – city se snadno přenášejí z jednoho člověka na druhého, v čemž zřejmě hraje velkou roli vidění a sledování expresivních projevů, neboli vnějších projevů.

Každá emoce má svůj protiklad.

Nižší (elementární) city:

1. radost
2. smutek
3. strach
4. úzkost
5. odpor
6. překvapení
7. hněv

Vyšší city:

1. etické
2. estetické
3. intelektuální
4. sociální

Emoce v dětském věku mají rozhodující význam pro celý další vývoj jedince

Zvláštnosti emočních reakcí dítěte:

- \* Jsou labilní
- \* Jsou expresivní
- \* Ačkoliv jsou povrchní, projevují se navenek velmi výrazně.

V průběhu ontogeneze dochází k :

- \* Diferenciace citů a vzniku vyšších citů.
- \* Potlačování exprese
- \* Stylizaci emocí – podle společenských norem

**Klíčová slova:**.. Základní emoce, nálady, citové vztahy, citová ambivalence, socializace citů



## DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

ATKINSONOVÁ, R. L. *Psychologie*. Praha : Victoria Publishing, 1955.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000.

JUKLOVÁ, K. *Základy obecné psychologie*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2007.

NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha : Academia, 1998.

PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha : Academia, 2003.



## KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jakou funkci plní city v našem životě?
2. Uveďte příklad etických citů.
3. Vysvětlete pojem citové ambivalence. Kdy k ní může docházet?

*Prostor pro odpovědi:*

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---



## SEZNAM POŽADAVKŮ NA ZÁVĚREČNOU ZKOUŠKU (TEST)

1. Detailní znalost vyslechnutého a nastudovaného



## SEZNAM POŽADAVKŮ K ABSOLVOVÁNÍ PŘEDMĚTU

*Předmět bude uzavřen udělením zápočtu po úspěšném absolvování písemného zápočtového testu. Termíny zápočtů budou stanoveny po dohodě s vyučujícím na konci semestru a vypsány ve Fakultním informačním systému. Student předá zápočtový úkol po dohodě na datu odevzdání nejpozději před započtím zkouškového období. .*

## SEZNAM OKRUHŮ KE ZKOUŠCE



1. Předmět psychologie osobnosti
2. Dědičnost, kultura a osobnost
3. Struktura osobnosti, typy a typologie
4. Dispozice a schopnosti, výkonová stránka poznání
5. Temperament
6. Inteligence
7. Já a osobnost
8. Motivace, potřeby
9. Směry vědecké psychologie
10. Vnímání
11. Paměť
12. Myšlení
13. Emoce